

Stoletje jame, ki so ji rekli druga Postojnska

Županova jama Šestindvajsetega maja 1926 je župan Josip Perme v brezno postavil lestev in šel pogledat, ali se v globini kaj skriva

Pred Županovo jamo v bližini Grosuplja (v času Jugoslavije so ji rekla Taborska), eno od 22 slovenskih, ki so urejene za turistični obisk, praznujejo stoto obletnico odkritja. Med današnjim praznovanjem, poimenovali so ga dan doživetij, se bodo obiskovalci lahko spustili vanjo natanko tam, kjer je 26. maja 1926 župan Josip Perme v brezno postavil lestev in šel pogledat, ali se v globini še kaj skriva. Odkritju so rekli kar druga Postojnska jama, bil je namreč čas rapalske pogodbe, ko so bile najslavnejše slovenske jame na italijanski strani.

SIMONA BANDUR

Županovo jamo obišče 5500 ljudi na leto, do nje in po njej vodi okoli 500 stopnic, na katerih vodniki milijone let dolgo zgodovino tega izjemnega kraškega pojava prepletajo s stotimi leti, odkar jo raziskuje in obiskuje človek. Med vodniki je tudi Damjan Viršek, predsednik Turističnega in okoljskega društva Županova jama, sicer pa pravnik župana Josipa Permeta, po katerem je jama dobila ime.

Neko sredo pred stotimi leti

Vse se je resda začelo 26. maja 1926, toda tudi ta dan ima predzgodbo, ki razkriva, kako je vznikla radovednost za raziskovanje krasi. Pri tem je imel pomembno vlogo učitelj Remic, ki je poučeval v Št. Juriju okoli leta 1890, ko je hodil v šolo Josip Perme. Remic je bil, kot pripoveduje Damjan Viršek, nadpovprečno angažiran za podeželskega učitelja in je svoje učenje med drugim seznanil s čudesi krasi. »Ljudje v okolici so seveda poznali značilnosti pokrajine, vedeli so, da so tam manjše jame in brezna, a ta učitelj je bil prvi, ki jih je opozoril, da je to posebnost in da lahko naravni pojavi v podzemlju skrivajo večje jame z lepšimi kapniki, kot so v Ledenici, ki so jo okoličani poznali.«

To je seveda vzbudilo radovednost mladine, ki je začela laziti po jamah, a kaj pomembnega niso odkrili. Leta so minevala, življenje je šlo naprej, mladina je odrasla in si ustvarila družine. Konec maja 1926 so šli otroci Josipa Permeta,

ki je bil gostilničar, od leta 1909 pa tudi župan občine Št. Jurij, v okolico Ledenice nabirat šmarnice. »Ko so se vrnili domov, so začeli očeta spraševati, kaj je on raziskoval in videl v jamah. To ga je ravno dovolj vznemirilo, da si je rekel, da bi lahko šli še enkrat pogledat, če se le kaj najde.«

Bilo je v nedeljo, do srede je organiziral ekspedicijsko skupinico, ki so jo poleg njega sestavljali še krojaški mojster Ogrinc ter njuna 16-letna sinova Jože Perme in Anton Ogrinc. Opremili so se z nekaj vrvmi, svečami, baterijskimi svetilkami, beležko in desetmetrsko lestvijo, ki so si jo izposodili pri cerkvi na Taboru. Spustili so jo v brezno, približno sto metrov oddaljeno od Ledenice, pravijo mu Pri opolzkem kamnu, saj se je tam nabirala vlaga.

Krojač Ogrinc je, ko je pogledal v globino, odstopil, Perme in fanta pa so se spustili po dolgi lestvi in začeli iskati morebitne prehode. »Čas je tekel, baterije so že nehale delati, počasi so začeli obupavati in se vračati. V zadnjem trenutku, ko je že skoraj stal na lestvi, je Perme z baterijo vendarle posvetil v smer, kamor prej ni. Zdelo se mu je, da se zadaj odpira še en prostor. In so šli še tja pogledat, zlezli po kapnikih in sigi navzgor in našli današnjo Veliko dvorano.« Pozneje – ko je povsem dogorela še zadnja sveča – so se vrnili k tisti lestvi in v temi odšli domov z veliko novico.

Veselite in nabirke

Največ o tem, kakšno navdušenje jih je prevzelo ob odkritju, pove že stavek: »Tu je lepše kot v nebesih«, kot je baje vzkliknil Anton Ogrinc. In navdušenje se je hitro širilo; že čez nekaj dni so se v jamo spustili jamarji Društva za raziskovanje jam iz Ljubljane ter jo raziskali in izmerili, župan, ki je bil podjeten, pa je že razmišljal o možnostih za turistični obisk. »Pri tem je pomemben kontekst. To je bil čas po rapalski pogodbi, ko so bile slavne in velike jame klasičnega krasi, kot so Postojnska, Škocjanske jame in Vilenica, v Italiji,« je pojasnil Viršek.

Perme je jamarjem prenesel svojo idejo, a njih turizem ni zanimal, zato so se organizirali domačini,

Županova jama velja za eno najslikovitějšíh slovenskih turističnih jam. FOTOGRAFIJE BLAŽ SAMEC

I v številkah

Županova jama je na nadmorski višini 468 metrov, dolga je

spustili po strmih lesenih stopnicah. Takšen vhod je bil seveda nevaren, še zlasti za tolikšne množice, zato so začeli graditi prekop med Ledenico in Srebrno dvorano. Končali so ga leta 1935.

dvorano. Na starih betonskih stopnicah se ponekod vidijo posledice nalaganja apnenca, v lužici vode na eni izmed njih opazimo drobnega belega rakca, jamsko mokrico. Med stalne prebivalce

se po stopnicah spustimo do Velike dvorane. Na poti nas prestreže štirimetrski »svečnik«, štirimetrski stalagmit in nad njim majčken stalaktit, ki mu le še drobci manjka, da bi se staknil z njim.

odprtju pritegnil tudi zanimanje filmskih ustvarjalcev. V njem so posneli enega od filmov o indijanskem poglavarju Vinetuju iz leta 1962, nekaj let pozneje pa še Srečno, Kekec. Obisk filmarjev je pustil

nost mladine, ki je začela lažiti po jamah, a kaj pomembnega niso odkrili. Leta so minevala, življenje je šlo naprej, mladina je odrasla in si ustvarila družine. Konec maja 1926 so šli otroci Josipa Permeta,

kot so Postojnska, Skočjanske jame in Vilenica, v Italiji,« je pojasnil Viršek.

Perme je jamarjem prenesel svojo idejo, a njih turizem ni zanimal, zato so se organizirali domačini,

I v številkah

Županova jama je na nadmorski višini 468 metrov, dolga je 710 metrov in doseže globino 77 metrov.

ustanovili društvo ter začeli pripravljati veselice, nabirke in iskati dobrotnike, da so zbrali denar za urejanje. Jamo so za obiskovalce odprli že leto po odkritju, zanimanje je bilo izjemno, samo z vlakom iz Ljubljane je menda prišlo tisoč ljudi, ki so se v zdajšnje Permetovo dvorano, podobno kot odkritelji,

spustili po strmih lesenih stopnicah. Takšen vhod je bil seveda nevaren, še zlasti za tolikšne množice, zato so začeli graditi prekop med Ledenico in Srebrno dvorano. Končali so ga leta 1935.

Osem dvoran

Županova jama ima danes osem dvoran, Ledenici in Srebrni sledijo Permetova, Velika, Blatna, Matjaževa, Zadnja in Igorjeva, ki so jo odkrili nazadnje, leta 1996, in jo lahko obiščejo samo jamarji.

Že ob vstopu obiskovalec zazna, da prestopa v drug svet. Iz Ledenice veje mrzel zrak, hladnejši od povprečja v jami, ki dosega okoli deset stopinj Celzija. V neki drug čas popeljejo tudi železna vrata in velik ključ, ki ga ima v rokah vodnik, ter stara tabla, ki opominja: »Kapniki so tisočletno delo narave. Varujmo to bogastvo.«

Ledenico je v svoji *Slavi vojvodine Kranjske* že Valvasor opisal kot lepoto dolenskega krasa in med drugim zapisal, da so v njej velike podzemne dvorane in cerkev s kupolo. Viršek je kmalu pokazal, kaj je imel v mislih – izjemno, navpično skalno formacijo skulptur, ki ji pravijo kamin.

Iz Ledenice po prehodu, ki so ga razširili domačini pred slabimi stotimi leti, preidemo v Srebrno

dvorano. Na starih betonskih stopnicah se ponekod vidijo posledice nalaganja apnenca, v lužici vode na eni izmed njih opazimo drobnega belega rakca, jamsko mokrico. Med stalne prebivalce sodita tudi netopir mali podkovnjak in hrošč drobnovratnik – v tej jami so opisali podvrsto *Leptodirus hochenwarti* po grofu Franzu von Hochenwartu, takratnem kustosu Kranjskega deželne muzeja.

Če si priden za pet ...

Že ime Srebrna dvorana pove veliko, zaznamujejo jo igra narave in nizki stropi z zanimivimi, svetlikačimi se stalagmiti in stalaktiti ter stebriči, med katerimi kukajo (zdi se kot privid) – palčki z rdečimi čepicami. Tja so jih postavili pred desetletji – da otrokom malo dvignejo voljo, potem ko so premagali vse te stopnice, je vedro pojasnil Viršek. »To so naši jamski palčki, ki opazujejo, ali spoštujemo pravila obnašanja v jami. To pomeni, da se ne prerivamo, ne vpijemo, ne dotikamo se kapnikov in se držimo poti. Če si priden za pet, jih vidiš pet.«

Iz Permetove dvorane, v kateri vidimo staro, železno tablo v zahvalo županu,

Damjan Viršek, predsednik Turističnega in okoljskega društva Županova jama, sicer pa pravnuk župana Josipa Permeta, po katerem je jama dobila ime. Z jamo in kraškim svetom je povezana tudi njegova družina, žena je raziskovalka krasa in jamarca, starejši otroci prav tako že vodijo po jami.

se po stopnicah spustimo do Velike dvorane. Na poti nas prestreže štirimetrski »svečnik«, štirimetrski stalagmit in nad njim majčken stalaktit, ki mu le še drobec manjka, da bi se staknil z njim. Ta drobec je vsaj sto let, je vodnik spomnil na človeško komponento dojemanja časa.

Pri opazovanju jamskih skulptur se potrди tudi, da imajo vsake oči svojega malarja. »Tole je naš tiranozaver,« je eno izmed njih predstavil Damjan Viršek. Ime mu je dal eden od mlajših obiskovalcev, tisti, ki so v njo stopili pred sto leti, so videli nekaj drugega: sedečega človeka, ki jih je spominjal na vojaka, ki počiva na fronti. Zato so ga poimenovali Spomenik neznanemu junaku. Nasproti stoji Županov steber, ki je bil tudi najbolj všeč županu Permetu. Spet drugi pogledajo še malo nižje in vidijo – Titanik.

Najmogočnejšo kapniško skupino skriva dvorana, ki je dobila ime po kralju Matjažu, saj kapniška tvorba spominja na prestol legendarnega vladarja, ki naj bi počival pod Peco. Kot tam tudi v Županovi jami čakajo, da se, ko se mu brada devetkrat ovije okoli kamnite mize, zbudi in se vrnejo dobri časi, je na večno aktualnost spomnil vodnik.

Še 150 stopnic

Razgibani svet Županove jame je že nekaj desetletij po

odprtju pritegnil tudi zanimanje filmskih ustvarjalcev. V njem so posneli enega od filmov o indijanskem poglavarju Vinetuju iz leta 1962, nekaj let pozneje pa še *Srečno, Kekec*. Obisk filmarjev je pustil

Jamo so za obiskovalce odprli že leto po odkritju, zanimanje je bilo izjemno, samo z vlakom iz Ljubljane je menda prišlo tisoč ljudi.

sledi, podobno kot leta raziskovanja in vstopanja ljudi, a hkrati je ta jama tista, ki človeka spominja na mogočnost in obenem delikatnost narave.

Županova jama je sicer med prvimi štirimi, ki jim je država namenila sredstva za obnovo infrastrukture. Konkretno bodo prenovili poti – in dodali še 150 stopnic –, zamenjali ograjo in svetiła. »To je za nas zelo pomembna investicija, saj obnovo v enem kosu v stoletni zgodovini jame nikoli ni bila izvedena, ker preprosto nikoli ni bilo denarja za kaj takega,« je poudaril Damjan Viršek. V pripravi je tudi skrbniška pogodba, s katero bodo končno formalizirali odnos med državo (kot lastnico jam) in društvom, ki že desetletja skrbi zanj.

Če si priden za pet, jih vidiš pet – palčkov.

